

Tõendus põhine esmane ennetustöö

Islandi mudel

Tallinn

september 2013

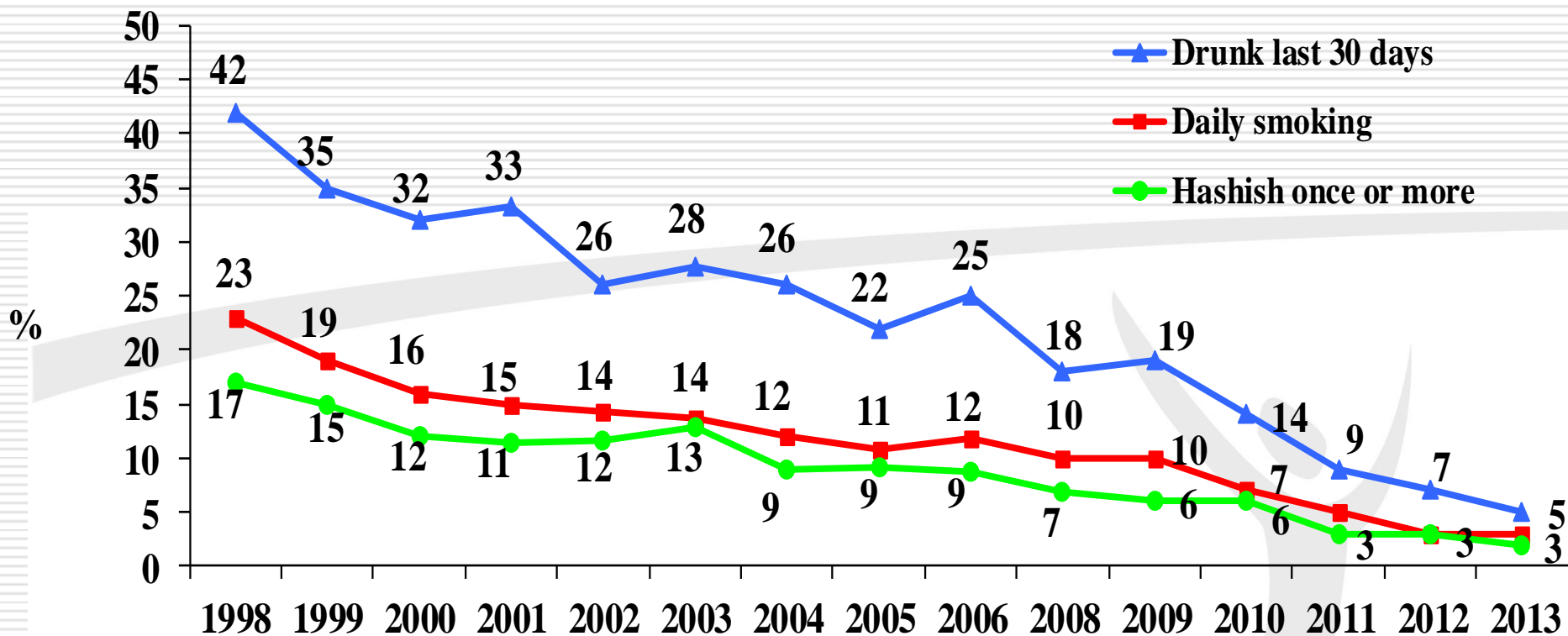
Jón Sigfússon

©ICSRA

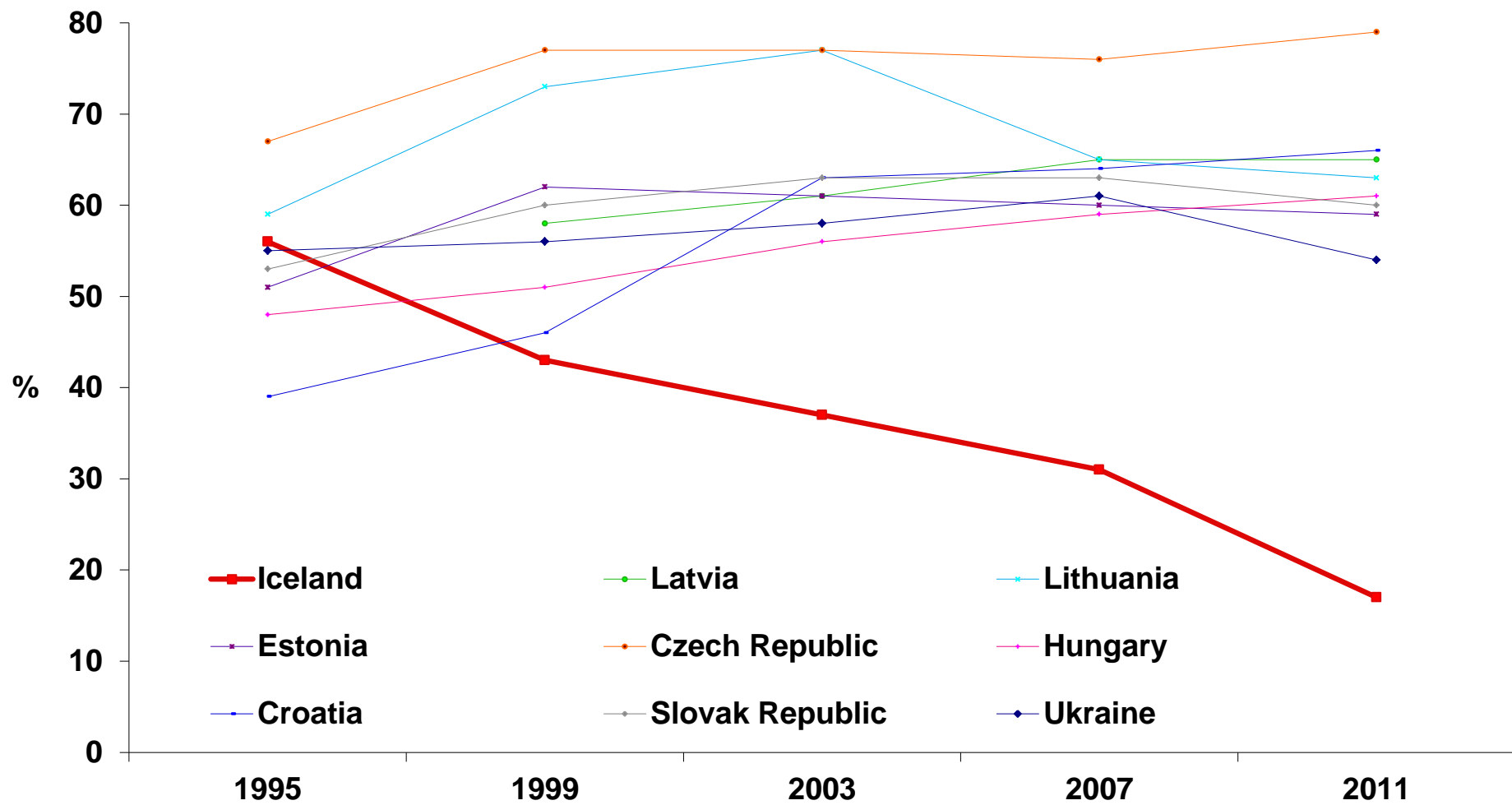
Reykjavíki Ülikool

15-16-aastaste noorukite seas ainete kuritarvitamise vähenemine

Alkoholi TARVITAMINE 10. klassis viimase 30 päeva jooksul (ESPAD 1995–2011)

Kuidas on see saavutatud?

- Poliitika ning kohalikul ja riiklikul tasandil tehtava töö **alusena** kasutati **teadusuuringuid**
- Ennetustöö on keskendunud **mõnele lihtsale** riski ja noorte kaitsva käitumisviisiga seotud **tegurile**
- Suudeti tagada **pidev dialoog** lähemas kogukonnas toimuva ennetustöö sidusrühmade vahel

Esmase ennetustöö ülesehitus

1. Teadusuuringute roll ennetustöös
2. Ennetustöö mudeli taust
3. Metoodika, omadused ja rõhuasetus
4. Esmase ennetustööga seotud tegevused

ICSRA taust

- 1992. aastast tegutseb riiklik Noorte Teadusuuringute Asutus, mis keskendub noorte haridusele ja kasvatusesele
- ICSRA asutati 1998. aastal ja see keskendub kõikidele noortega seotud teadusuuringute tahkudele
- 1998. aastast juhtiv Noorte Teadusuuringute

ICSRA spetsialiseerumine

- põhikoolis käivad 14–16-aastased:
  - 1992–2013 – igal aastal (seisund ja areng)
- põhikoolis käivad 10–13-aastased:
  - 2000–2013 – iga kahe aasta tagant (ennustavad tegurid)
- keskkoolis käivad 16–20-aastased:
  - 1992–2013 – iga kolme aasta tagant
- Koolist välja langenud õpilased

Näitajad

Tervisliku seisundiga seotud näitajad, ärevus, depressiooniga seotud sümptomid, füüsiline tervis, elustiil ja vabaajategevused, kohaliku kogukonna võrgustikud, negatiivsed sündmused elus ja pinge, lapsevanemad ja perekond, eakaaslaste rühmaga seotud majanduslikud ja psühholoogilised küsimused, õpingud ja kool, ainete tarvitamine, väärtushinnangud ja hoiakud, vägivald ja tegevus, ja teised...

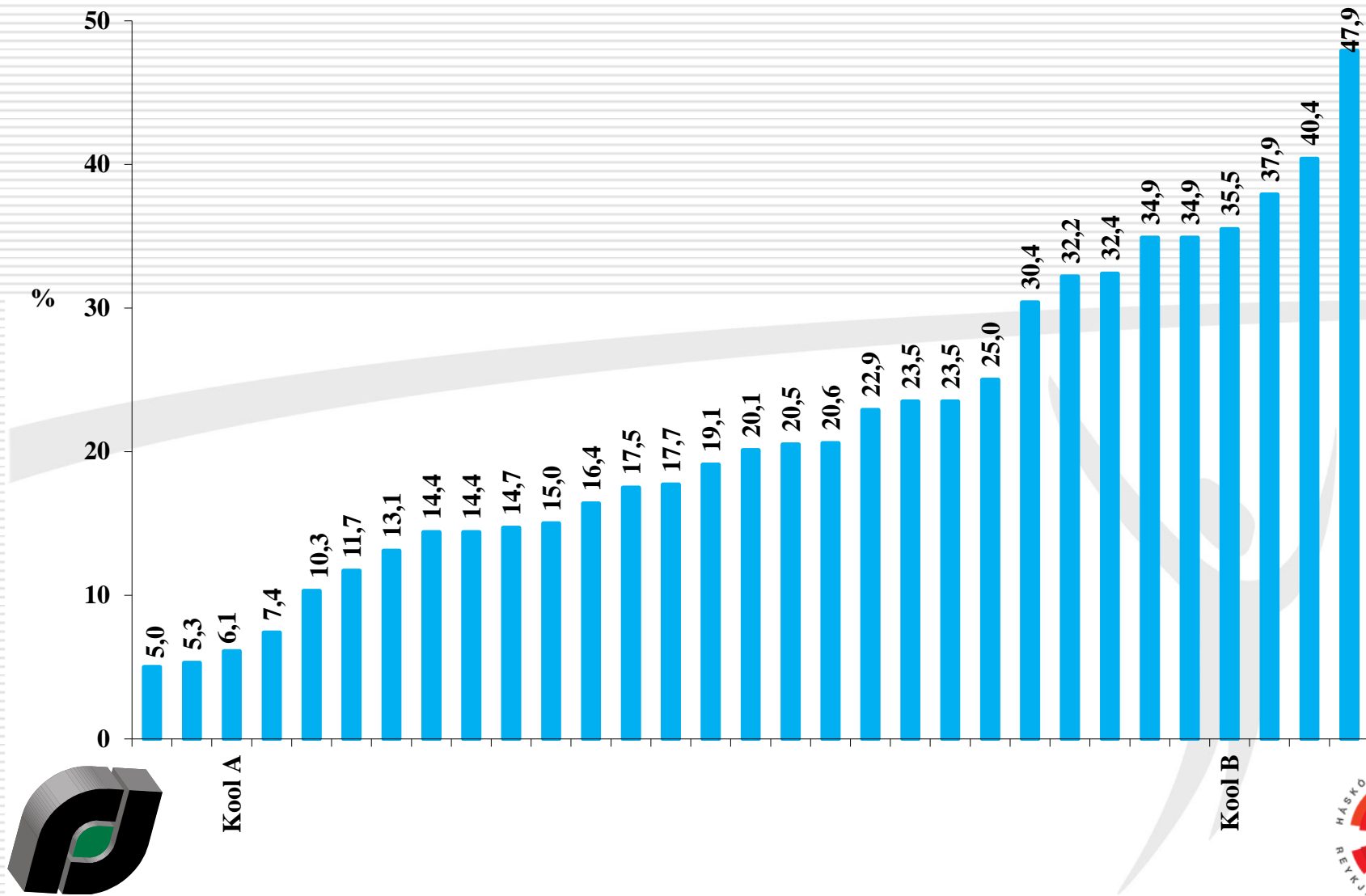

Sagedase mõõtmise olulisus

- Iga kool, iga lapsevanem, iga ennetustöö tegija näeb lähedases kogukonnas valitsevat olukorda ja saab vastavalt tegutseda.
  - Mitte 2-3 aastat hiljem, vaid peaaegu viivitamatult

KOHALIKU teabe olulisus

Laste õigused

- Lastel on **õigus** selles osas kaasa rääkida, mida nad soovivad, mida nad teevad ja kuidas nad ennast tunnevad.
- Meil on **kohustus** nende räägitavat otstarbekalt ära kasutada, reageerida ja püüda pidevalt nende elu parandada.

Ennetustööd puudutav lähenemine - Taust

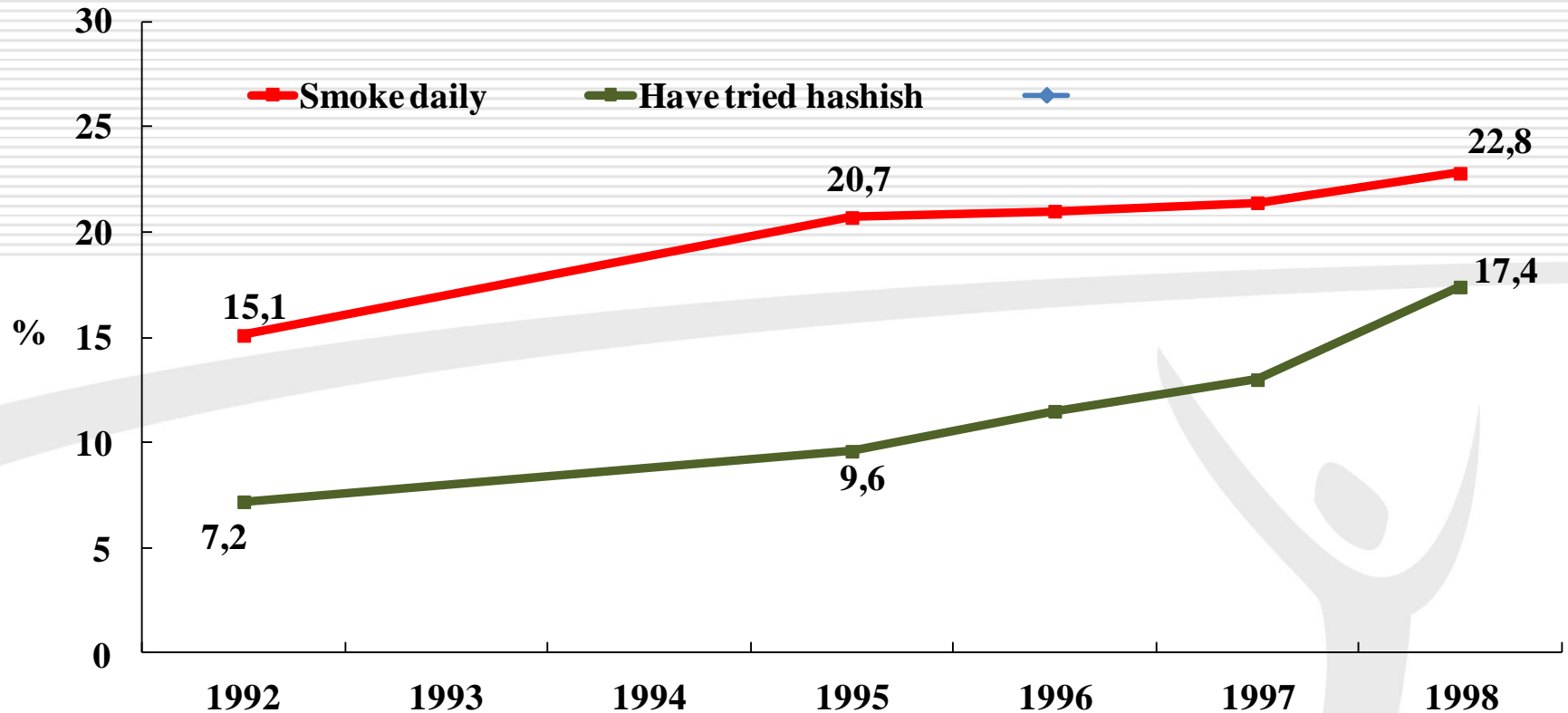

1992

- Valitsus otsustas hakata 15–16-aastastelt õpilastelt andmeid koguma.
  - **Eesmärk: Näha, kas ja kuidas võiks kogutud teabest olla poliitikakujundamisel ja noorsooga seotud üldiste tegevuste osas otsuste langetamisel kasu.**
- 1998. aastani koguti mitmel korral andmeid

Kasvutendents 1992–1998

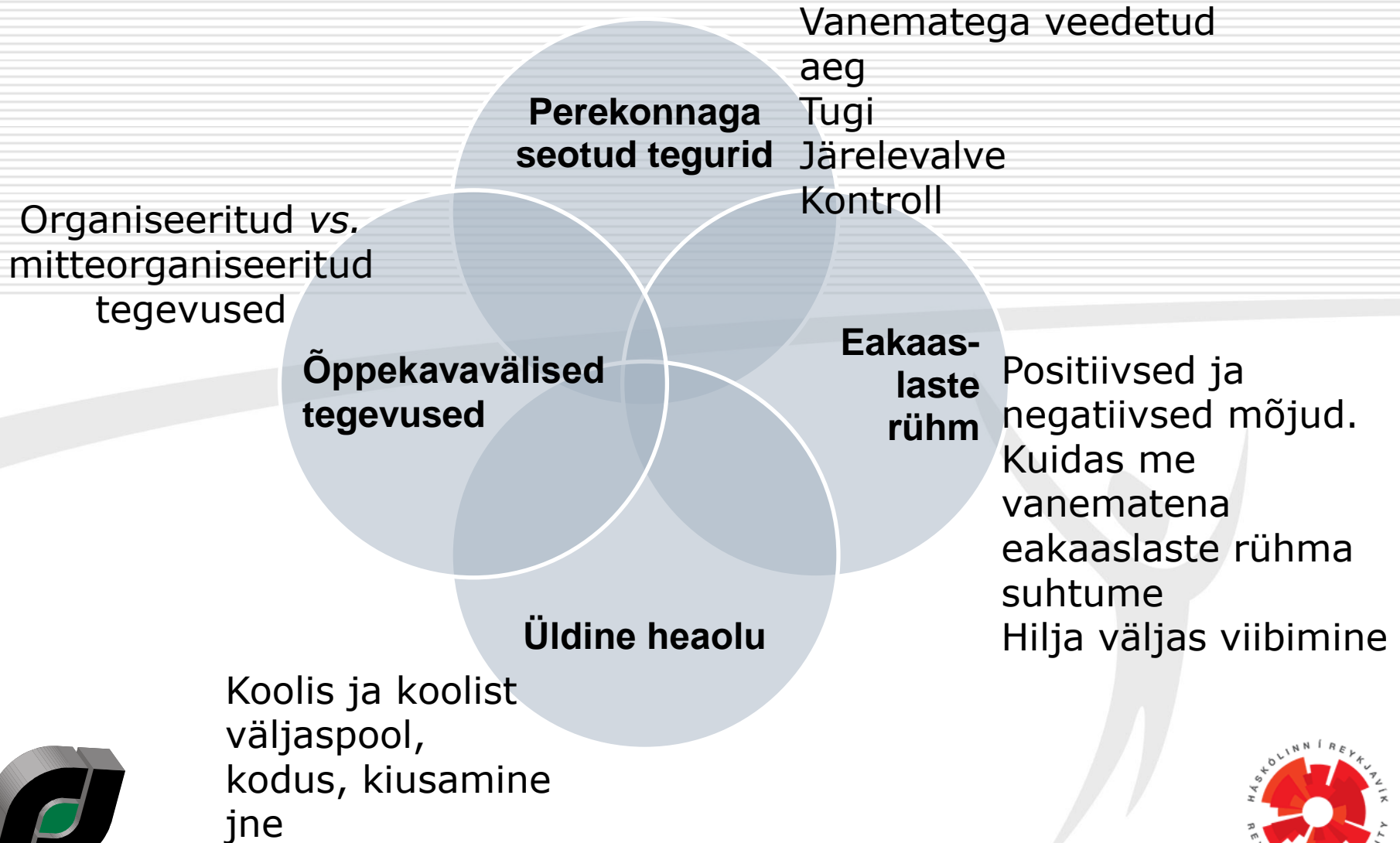

1998

- Sellal näitasid teadusuuringud juba, et noorte teatud käitumisviis oli ainete kuritarvitamisega või mitte-kuritarvitamisega tihedalt seotud
- Proovisime riski ja kaitsega seotud tegurid kindlaks teha

Põhjalikum analüüs

1998 Uimastivaba Island

- Nende leidude põhjal algatas valitsus teaduspõhise tegevuskava, mille eesmärk oli proovida ainete kuritarvitamisega seotud ennetustöös täiesti uut metoodikat.
- Varem kasutatu ilmselgelt ei toiminud.

Uimastivaba Islandi eesmärk

- Noorte tegeliku käitumise, mitte vaid nende hoiakute muutmine
- Meie laste elustiili puudutava keskkonna muutmine, nii et nad oleksid ainete kuritarvitamisega seotud riskide eest rohkem kaitstud

Metoodika

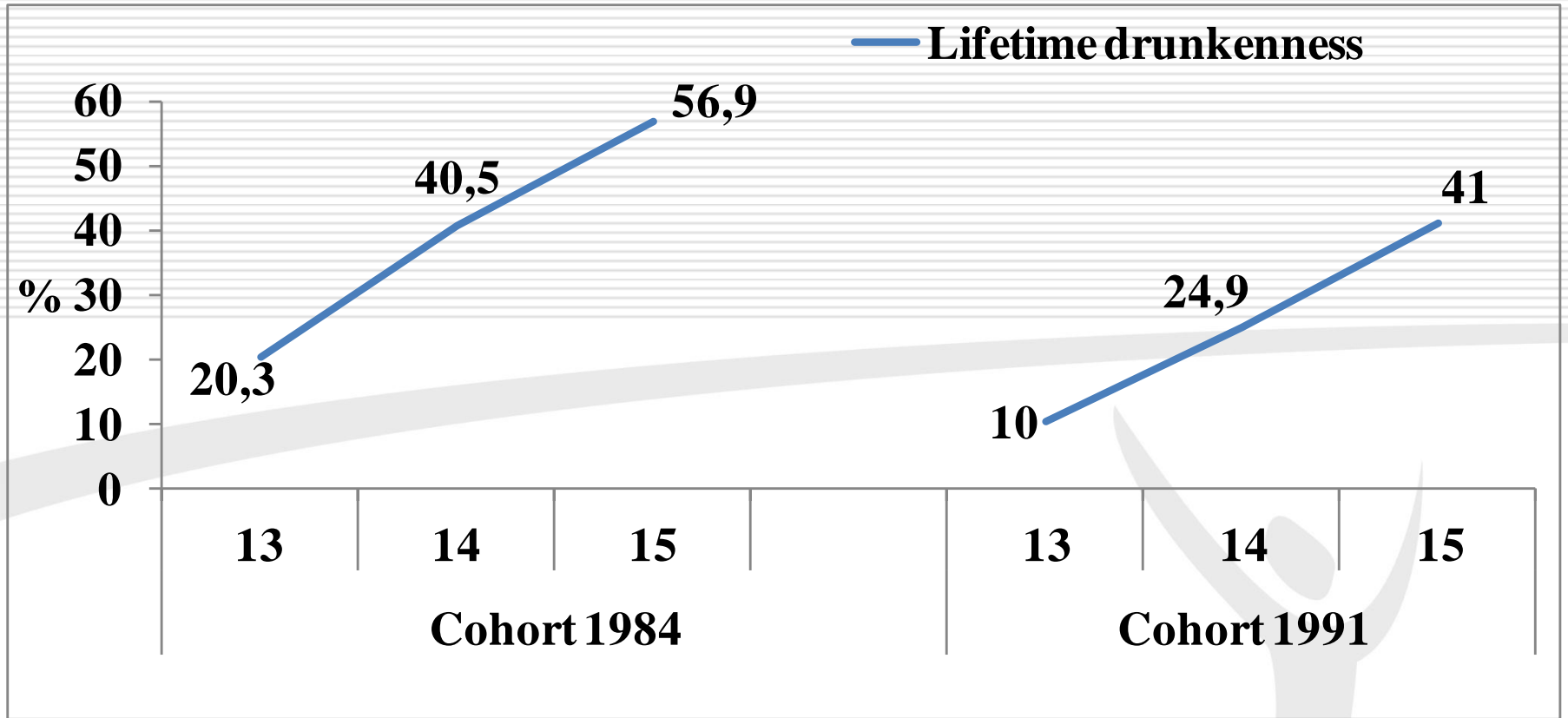
Keskendumine esmasele ennetustööle

- **Esmane** ennetus, ennetades ainete tarvitamist, enne kui see alguse saab
- **Teisene** ennetus, mis viitab ainete tarvitamist kindlaks tegevatele abinõudele
- **Kolmandase** ennetusega seotud tegevused, mis keskenduvad juba aineid kuritarvitavatele inimestele

Ainete kasutamine jälgib rühmi

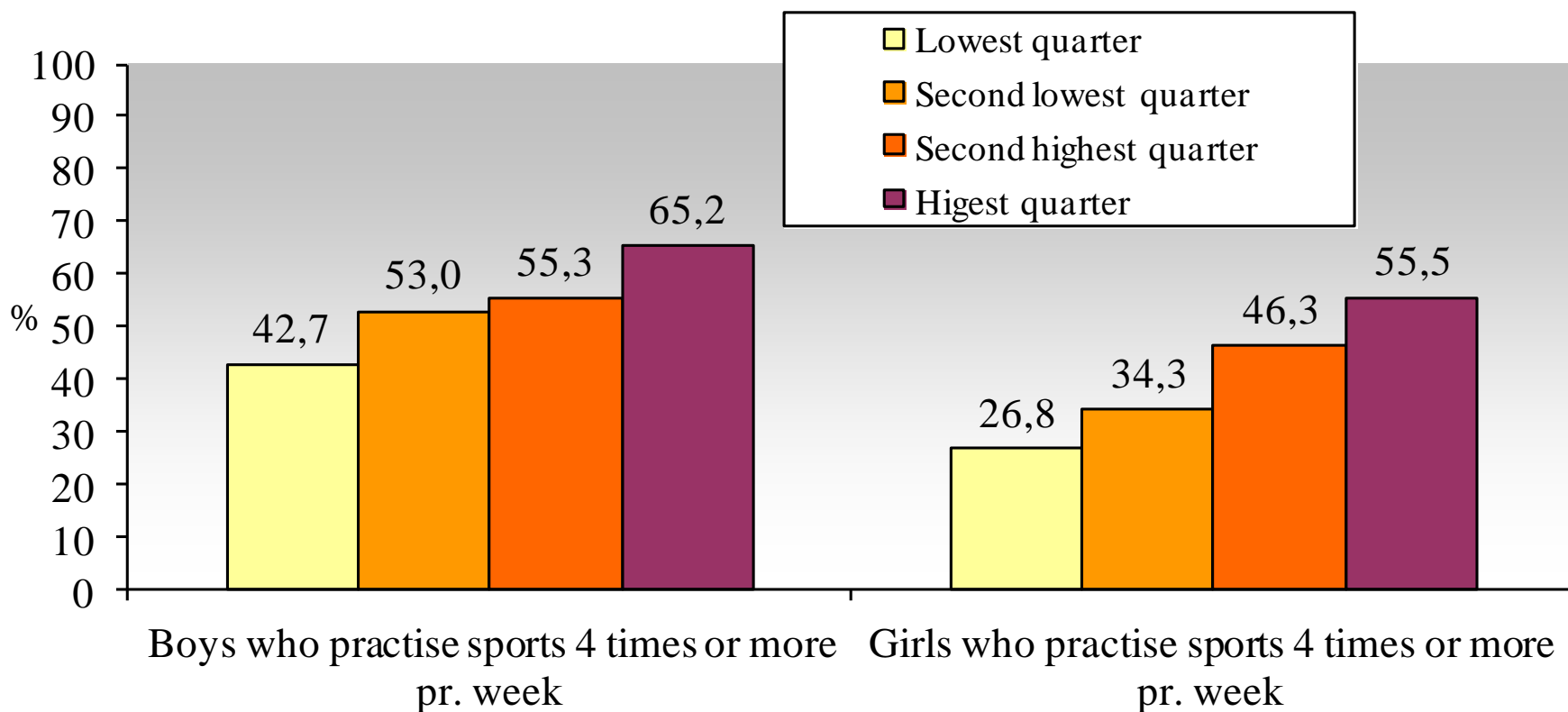
Sigfusdottir et al. 2011, *Global Health Promotion*

Mida võiksime poliitikakujundajatele veel öelda?

9. ja 10. klassis nädalas 4 või enam korda spordiga tegelevate õpilaste protsents vastavalt nende õpitulemustele

Võrdluseks Tallinn

- Peaaegu kõik samad vähendavad tegurid on omavahel tihedalt seotud
- Ainete kuritarvitamise vähenemise seos:
  - lapsevanematega seotud teguritega: kontrolliga, toe ja järelevalvega
  - Koolis ja väljaspool kooli enda hästi tundmisega
  - Eakaaslaste rühma mõjuga
- Spordiga tegelemise ja ainete kuritarvitamise vähenemise vahel on nõrk seos.

Põhitegevused 1998. aastal

Tuginedes teadusuuringute
käigus leitule

Riiklikud tegevused

- Ametliku täisea tõstmine 16. eluaastalt 18. eluaastani
- Tubaka ja alkoholi ostmisele seatud vanusepiirid (18 ja 20)
- Tubakamüüjatele kehtivad ranged reeglid
- Tubaka ja alkoholi täielik reklaamikeeld
- Alkoholi ja tubaka ostmisele piiratud ligipääs
- Tubaka ja alkoholi täielik nähtavuskeeld
- Noorukite väljas viibimise aeg „noorte liikumiskeeld“

Lastekaitse seadus – „Noorte liikumiskeeld“

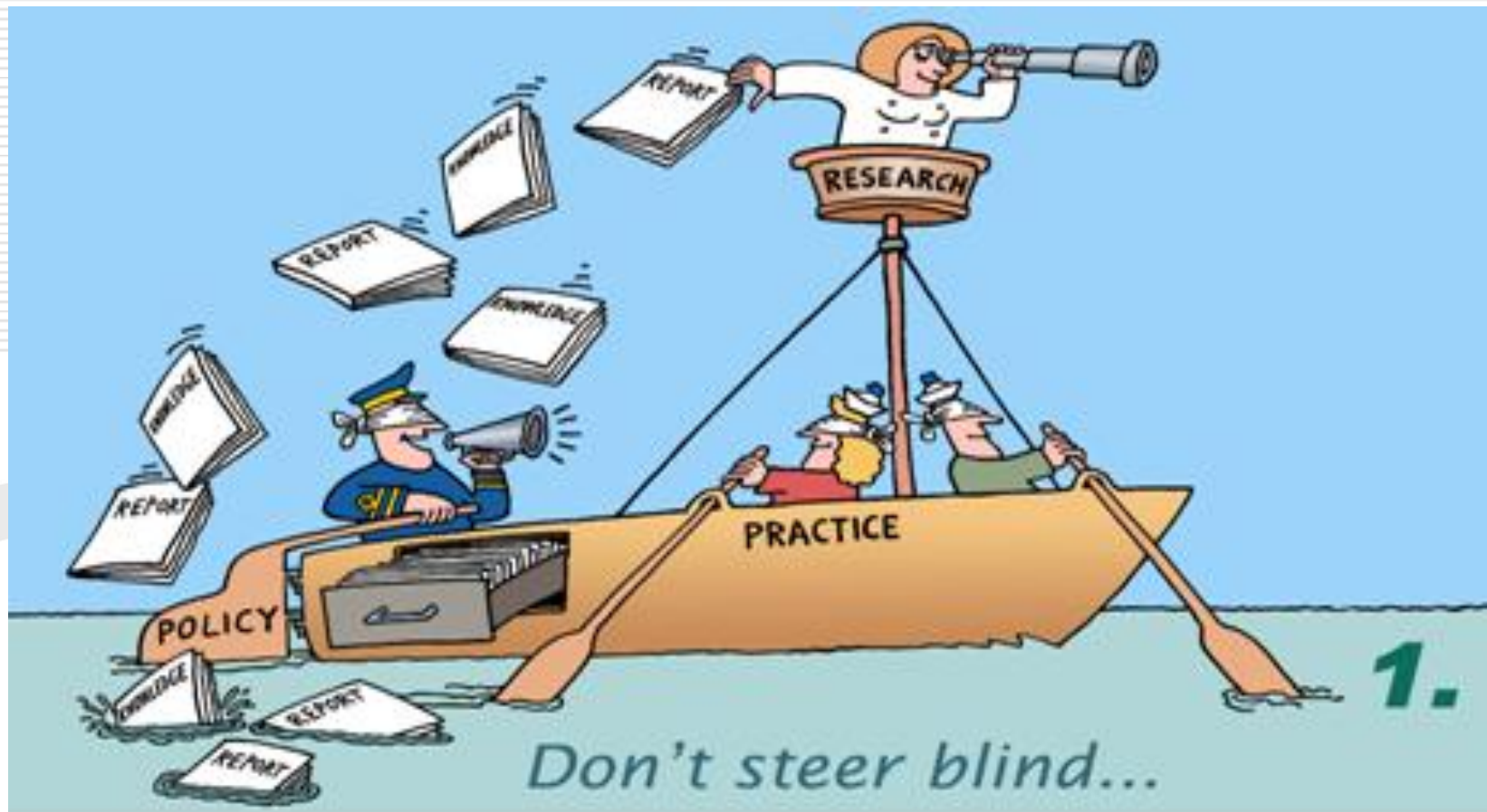
- Miks? Eakaaslastega hilja „väljas hängimise“ riskitegur
- Suunatud lapsevanematele, et need julgustaksid lapsi magama minema
- Igal külmkapil oleval kleebisel – eakaaslaste avaldatava surve vastu
- Alla 12-aastased kell 20 1. maist 1. septembrini (suvel) ja talvel kuni kl 22-ni.
- 13–16-aastased suvel kuni keskööni ja talvel kuni kl 22-ni.

Teaduslik isolatsioon tuli lõpetada

Kellele on teadusuuringud mõeldud?

Meil tuli keskenduda lähikogukonnale

- Kuidas võiks Viljandis ennetustööga tegelejatel olla Eesti keskmist alkoholi tarvitamist puudutavast arvust abi?
- „Keskmine“ on suurim valetaja!
- Rahvastiku uurimine / igal aastal
  - Aruanded 80%-le omavalitsustest
  - Kooliaruanded 70%-le koolidest
- Kohalik teave 2-3 kuu jooksul pärast igal aastal toimuvat andmete kogumist

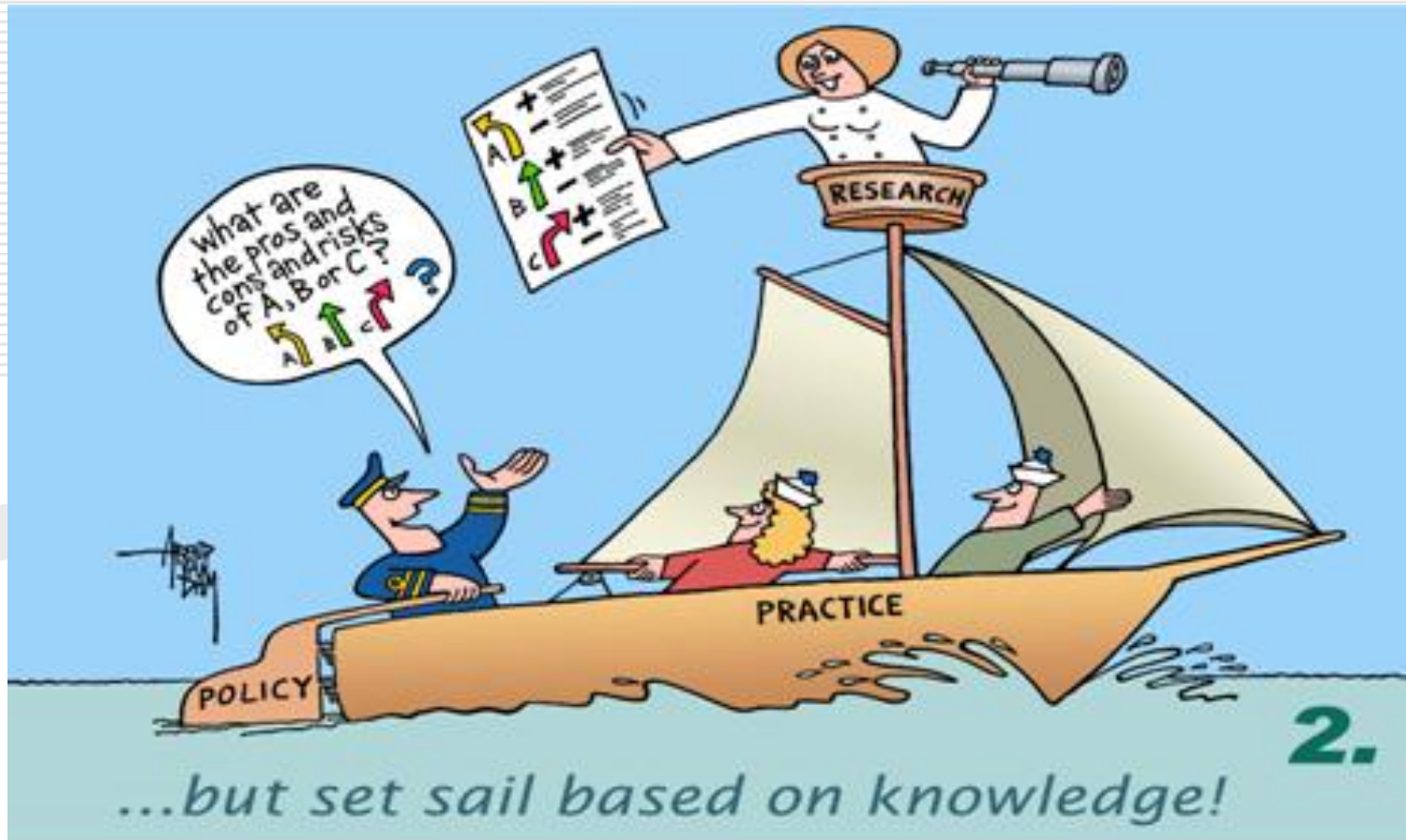

Kohalik teave õhutab dialoogi

- Peamiste sidusrühmade vaheline dialoog
  - Poliitikud, kohalikud omavalitsused ja kohalikud asutused
  - Vanemate rühmad ja pereplaneerijad
  - Kooli juhtkond ja töötajad
  - Tervisekasvatus, tervishoiu- ja sotsiaalteenused
  - Vaba aja veetmise võimaluste pakkujad, ennetustöö tegijad
  - Spordi- ja noorterasutused

... laste hüvanguks

Teadmisest ei piisa.
Kuidas tegutseda?

Reykjavíki linna **vabaajakaart**

Vabaajakaardi algatus tagab, et kõikidel kuni 18-aastastel lastel on võimalik kooliväliselt vaba aega sisustada.

Reykjavíki linn eraldab vabaajakaardi jaoks igal aastal umbes **3 000 000 eurot**

Eelkõige mõjutatakse lapsevanemaid

Aga meil?

„Ma oskan ainult õlgu kehitada, miks riigi tasemel peab ütlema, millist ringi ja kas üldse on lastele pakkuda. Kui me hakkaksime seda lubadust konkreetseks meetmeks tegema, siis neis detailides on ikka saatanad sees. See pole muud, kui raha ülekanne omavalitsustele – kuidas seda jagatakse, on väga omavalitsuste võimaluste ja otsuste küsimus ning me ei pea seda tegema siit Toompealt“ – Jürgen Ligi

„Praktika näitab, et kui me lihtsalt kannaksime selle raha omavalitsustele, see suure tõenäosusega laste huvihariduseni ei jõuagi“ – Margus Tsahkna

Tegelik olukord:

„Olukorras, kus võrreldes 2000. aasta rahvaloendusega on alla 18-aastaste laste arv kogurahvastikus kahanenud 74 000 võrra, ligi viiendik lastest elab Eestis vaesuses ning vähem kui pool kooliealistest lastest tegeleb huviharidusega, ei ole aktsepteeritav laste huvide tagaplaanile jätmine riigieelarves“

MTÜ Lastekaitse Liit

Kahekordne eesmärk

1. Humanitaarne eesmärk

- Ainete kuritarvitamise vähenemine

2. Rahaline eesmärk

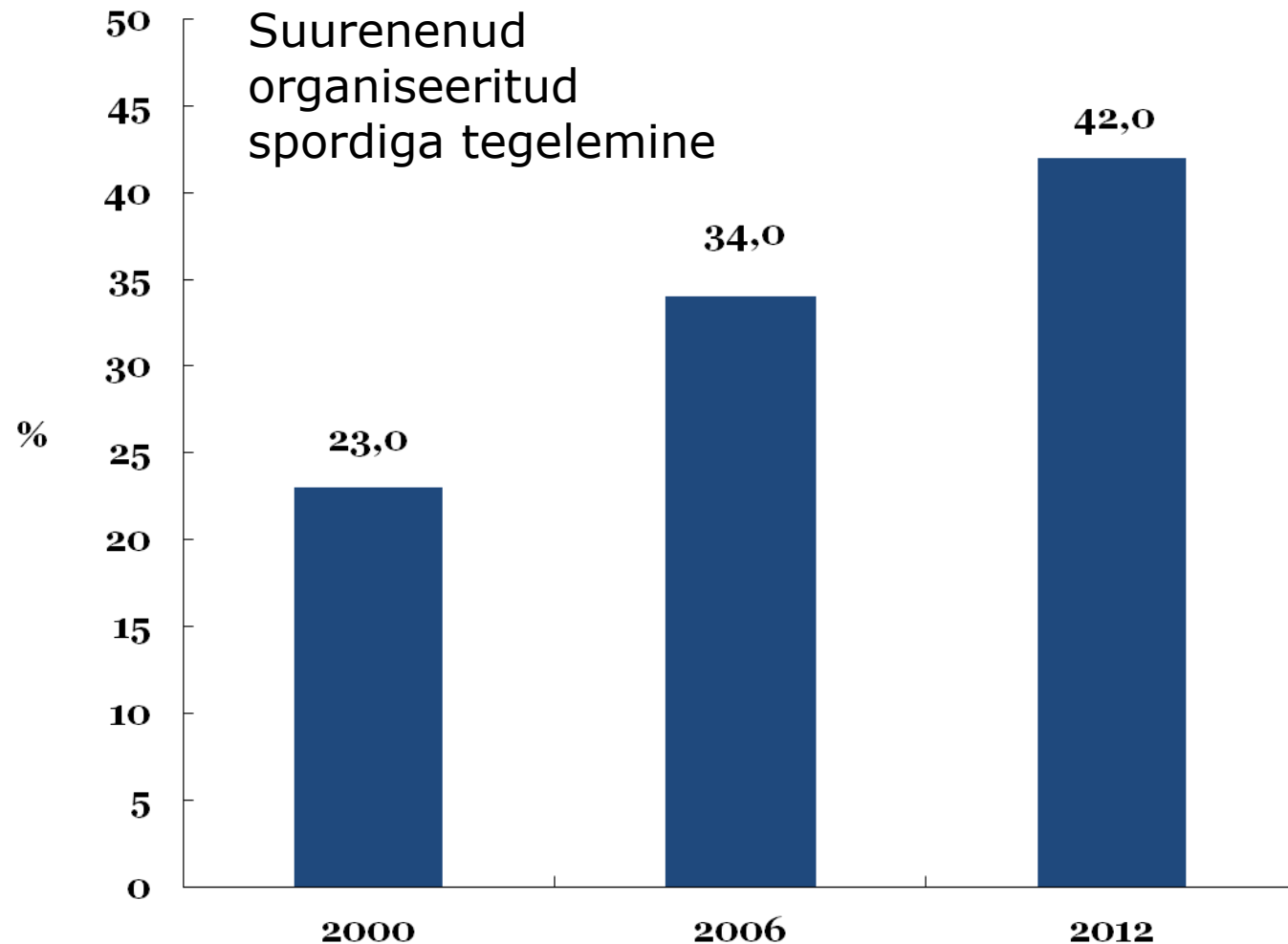
- Mitmekordne investeringutasuvus

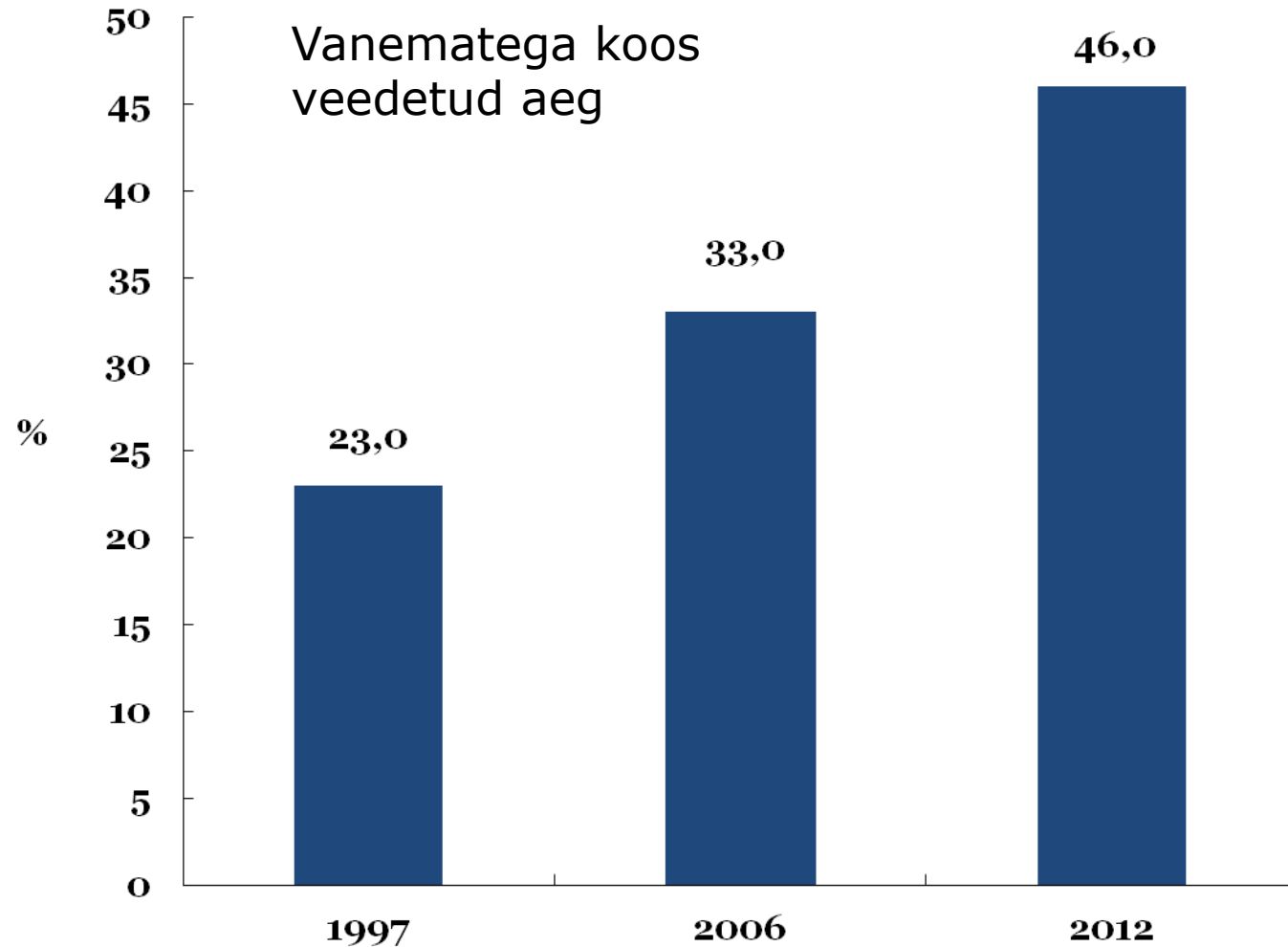
Ja mida on
saavutatud?

9. klassi õpilaste protsent, kes käivad neli või enam korda nädalas spordiklubis spordiga tegelemas (kogu riigis)

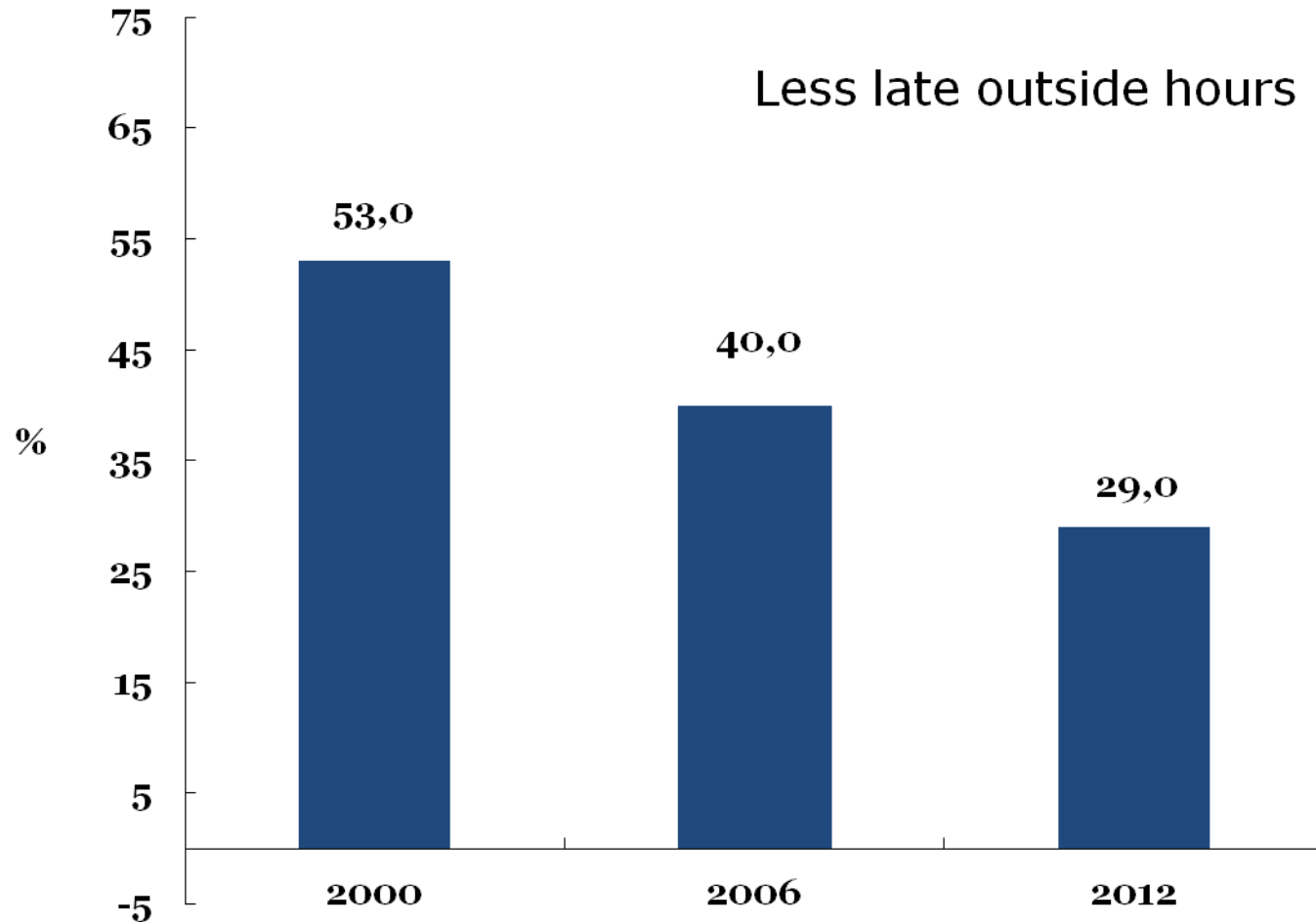

9. ja 10. klassis käivate õpilaste protsent, kes veedavad (tihti/peaaegu alati) tööpäevade jooksul vanematega koos aega

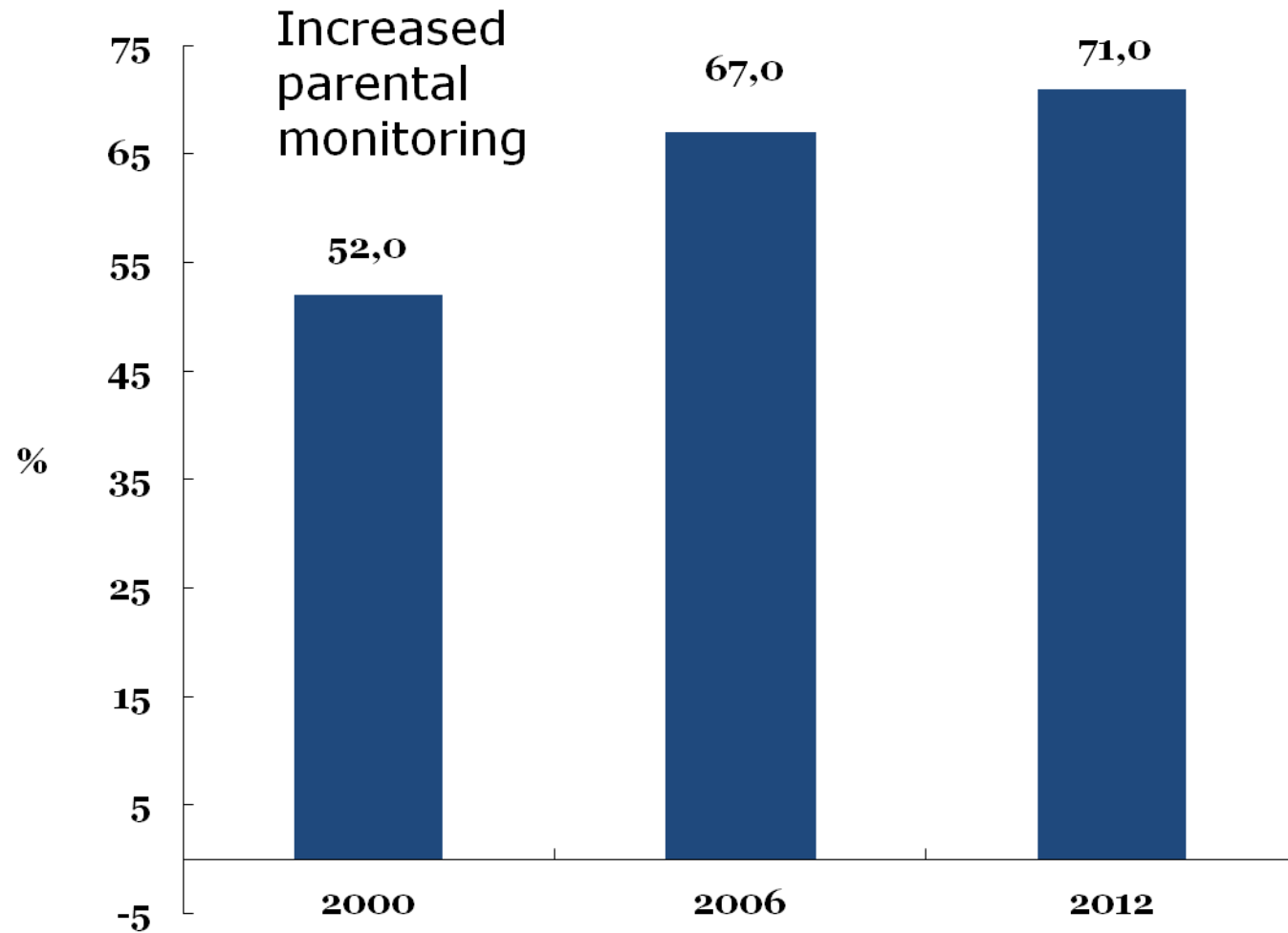

9. ja 10. klassis käivate õpilaste osakaal, kes on viimase nädala jooksul pärast kl 22 väljas olnud (3 või enam korda)

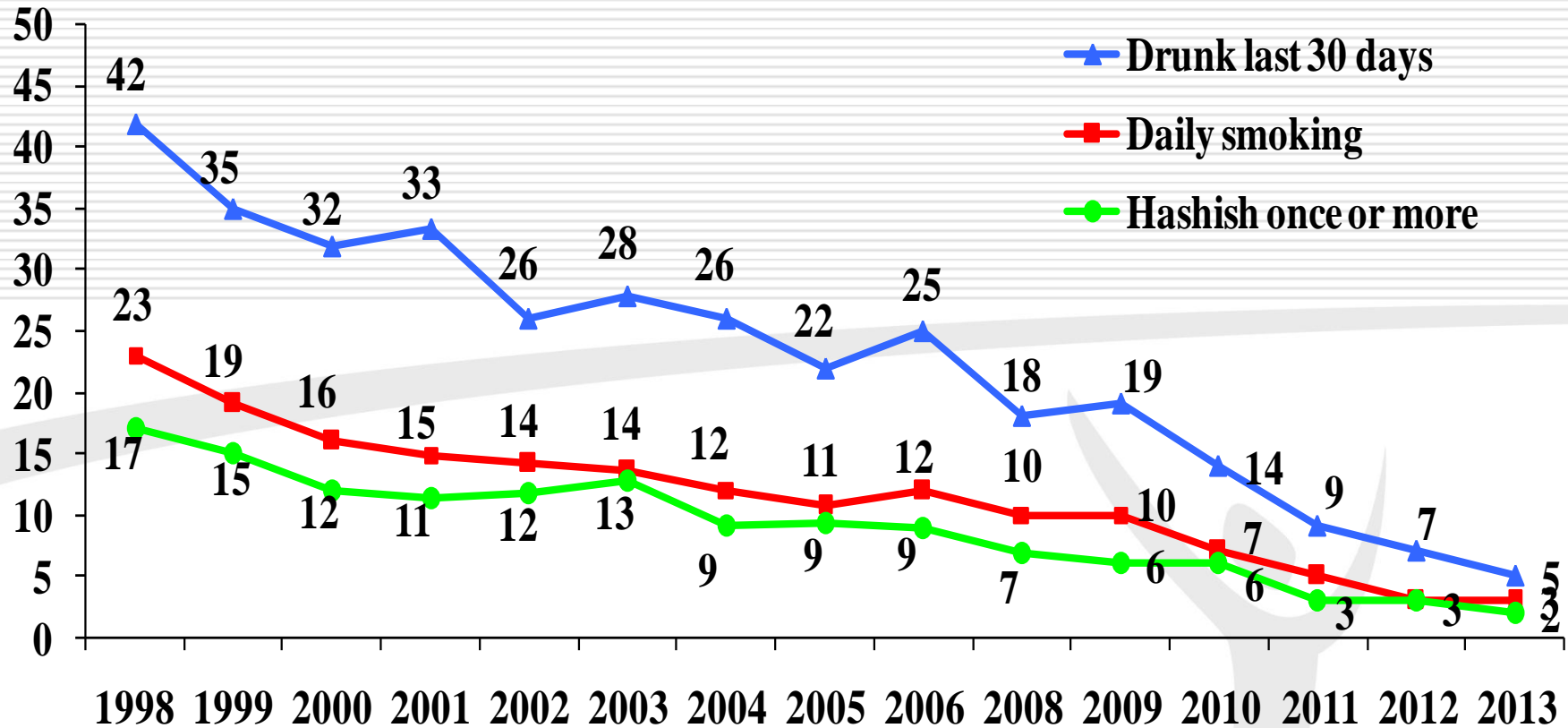

Vanemad teavad, kus ma õhtuti olen

9. ja 10. klass

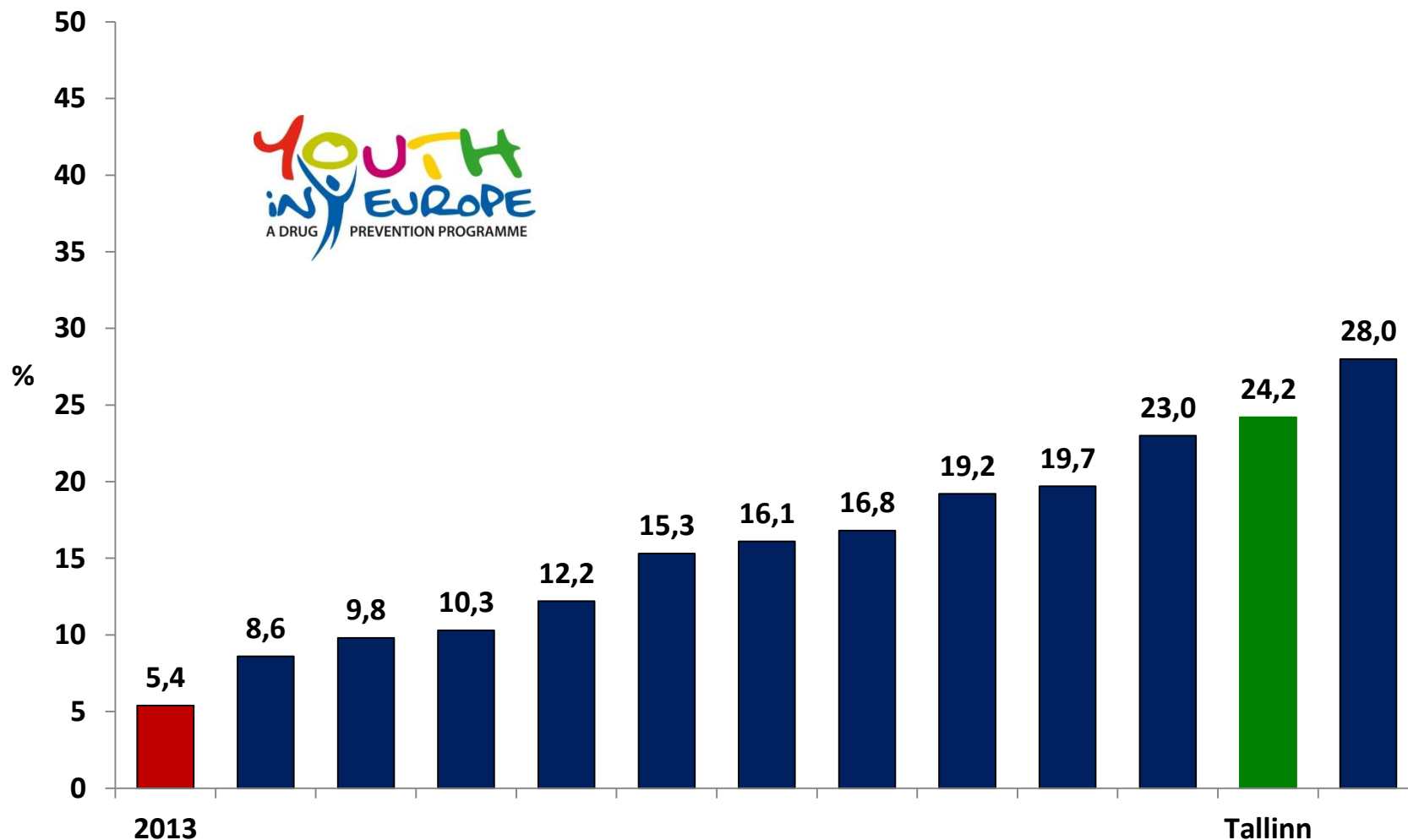
Ja ainete kuritarvitamine väheneb

Kokkuvötteks

15–16-aastased, kes on mõnes Euroopa linnas 2012.–2013. aastal viimase 30 päeva jooksul purju jäänud

Olulised seosed

- Millised isiklikud, sotsiaalsed ja majanduslikud tegurid mõjutavad õpilaste tervist ning tervislikku ja riskikäitumist?
- Kas vanematepoolne/ sõprade poolne tähelepanu ja järelvalve või selle puudumine paneb noori rohkem kasutama legaalseid ja illegaalseid uimasteid?
- Millega seostub madal enesehinnang ja end halvasti tundmine?
- Mida saaks nende mõjutamiseks ja olukorra parandamiseks ette võtta?

Tallinn

september 2013

Tänan teid.

